

Regeringskansliet, Näringsdepartementet

Yttrande över betänkande – Entreprenörskap i det tjugoförsta århundrandet - (SOU 2016:72)

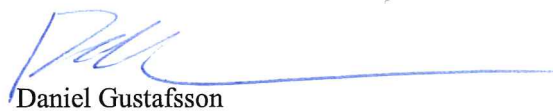
Malmö högskola har beretts möjlighet att yttra sig över rubricerad remiss och vill anföra bilagda yttrande.

Beslut i detta ärende har fattats av undertecknad rektor efter föredragning av Daniel Gustafsson, samverkanskoordinator, Innovation och utveckling.

Charlotte Ahlgren Moritz, vice rektor med ansvar för samverkan, avdelningschef Anna-Karin Alm, Chef och forskningshandläggare Johan Alling har deltagit i beredningen av ärendet.

Kerstin Tham
Rektor

Daniel Gustafsson
Samverkanskoordinator
Innovation och utveckling

Yttrande över – Entreprenörskap i det tjugoförsta århundrandet

Malmö högskola har ombetts inkomma med remissvar med avseende på Näringsdepartementets betänkande, Entreprenörskap i det tjugoförsta århundrandet. Vi tackar för möjligheten eftersom främjande av entreprenörskap och innovation genom samverkan med det omgivande samhället är en viktig och prioriterad uppgift vid Malmö högskola, tillika en uppgift som kan förväntas bli än mer framträdande i och med övergången till universitet den 1 januari 2018. Malmö högskola lämnar härmed synpunkter på del 1. Kapitel 2, 4 och 5.

Sammanfattning

Malmö högskola anser sammanfattningsvis att utredningen i de delar som berör högskolor och universitet präglas av en alltför ytlig och avgränsad analys varför flertalet av utredningens slutsatser framstår som grundlösa.

Malmö högskolas kritik har sin huvudsakliga grund i tre olika övergripande synpunkter vilka i detalj framgår i yttrandet som följer.

- (Kap 2): Malmö högskola anser att utredningen/betänkandet präglas av en alltför ensidig syn på vad entreprenörskap innebär. I synnerhet saknar vi en förståelse av begreppets moderna betydelse som även inkluderar social innovation, samt socialt företagande och entreprenörskap.
- (Kap 4): Malmö högskola vänder sig mot den ensidigt ”ekonomiska” synen på entreprenörskap som dominerar utredningen/betänkandet. Detta framstår som en begränsande faktor i ljuset av de samhällsutmaningar som lyfts fram i utredningen, och där entreprenörskap ses som en del av lösningen. Samhällsutmaningar som rör t.ex. hälsa, migration och urbanisering är komplexa till sin natur varför utredningens fokus på ekonomiska perspektiv bör kompletteras med andra kunskapsperspektiv. Malmö högskola vill särskilt lyfta fram demokratiska och systemorienterade faktorer för att skapa goda förutsättningar för samhällsutveckling och förnyelse.
- (kap 5): Malmö högskola vänder sig mot de långtgående ”forskningspolitiska” ställningstaganden som genomsyrar kapitel 5, vilka rimligen ligger utanför utredningens ursprungliga uppdrag. Utredningen betraktar därtill universitet och högskolor ur en alltför ensidig näringslivssynvinkel och bortser i alltför stor utsträckning från ”vårt” uppdrag att forska och utbilda. Av samma anledning förefaller flertalet av utredningens förslag, t.ex. kring ett tydligare akademiskt ledarskap och minskat kollegialt inflytande, samt ökad konkurrensutsättning av forskningen, omotiverade och direkt kontraproduktiva. Avslutningsvis vill vi påpeka att utredningen i sina förslag förbiser att svenska universitet och högskolor idag saknar lika förutsättningar för att främja innovation och entreprenörskap då vissa lärosäten saknar eget innovationskontor och holdingbolag.

2. Värld i förändring – hur väl anpassade är de svenska ramvillkoren?

Malmö högskola vänder sig mot den ensidiga synen på entreprenörskap som präglar betänkandet.

Den senaste tidens utveckling av begrepp såsom social innovation, socialt företagande och socialt entreprenörskap, visar snarare på behov av ett breddat entreprenörskaps- och innovationsbegrepp för att mobilisera fler aktörer att lösa samhällsutmaningar. Begreppet syftar till att samlas och enas för att skapa bättre förutsättningar för entreprenörer som uttalat vill kombinera entreprenörskapets och innovationsarbetets logik med samhällsnytta.

I utredningen nämns inte social innovation eller sociala företag/entreprenörer som en del i arbetet med hur samhällsutmaningarna ska mötas. Detta bör korrigeras då det redan idag finns en betydande grupp som arbetar inom detta område, inom såväl idéburen, som privat och offentlig sektor. Det bör därför framgå i utredningen att dessa entreprenörer och innovatörer, på samma sätt som de som arbetar med tekniska och naturvetenskapliga metoder, är en viktig del i den framtida omställningen.

4. Samhällsutmaningar måste mötas med entreprenörskap och innovation

Malmö högskola delar till stora delar den omvärldsanalys och beskrivning av centrala samhällsutmaningar som Sverige står inför. Flera av dessa, t.ex. hälsa, migration, urbanisering, sammanstrålar i behovet av en sammanhållen uthållig samhällsutveckling. Vi kan konstatera att remissen tar upp flera av de fokusområden som Malmö högskola särskilt prioriterar. Utredningen lyfter på ett förtjänstfullt vis fram vissa angelägna problem och behov av samhällslösningar t.ex. växande integrationsproblem, bostadsbrist och obalans i kunskaps- och kompetensförsörjning. Däremot vill Malmö högskola understryka att många av dessa olösta samhällsfrågor måste tolkas i betydligt bredare perspektiv än vad som framgår i utredningen. Dess fokus på ekonomiska perspektiv bör kompletteras med andra kunskapsperspektiv som förmår fördjupa analysen av komplexa samhällsutmaningar. Särskilt vill Malmö högskola lyfta fram demokratiska och systemorienterade faktorer för att skapa goda förutsättningar för samhällsutveckling och förnyelse. En styrka i Sveriges nutidshistoria har varit dess successiva demokratiska utveckling som lett till hög grad av tillit och engagemang i befolkningen. Denna medborgardimension bör ses som en grundläggande förutsättning för utredningens plädering för entreprenörskap och innovationskraft. Frågeställningar om fördelningspolitik, förtroende för andra människor och olika samhällssystem saknas till stor del i framställningen.

Flertalet av de samhällsutmaningar som omnämns i utredningen t.ex. migration är av global karaktär. Malmö högskola efterlyser därför ett tydligare, samt mer framträdande och integrerat internationaliseringsperspektiv.

4.2.5 Förstärk kopplingen till kompletterande sektorer (S. 165)

Malmö högskola menar att ett liknande förfarande som det Tyskland har skulle betyda mycket för att attrahera och behålla innovatörer och företag i Sverige.

4.3 Samhällsutmaning 2: Migration, urbanisering och förbättring

Malmö högskola bifaller förslaget om att "Ge universitet och högskolor anslag för att organisera en "fast track master".

I detta sammanhang anser Malmö högskola att dagens språkkrav för inträde till högre utbildning behöver omprövas. Istället för språkkrav som ett inträdeshinder bör högskolor och universitet arbeta med språkkrav i form av exit-mål som måste uppfyllas för att studenten ska erhålla examen. Ett sådant förfarande skulle möjliggöra större öppenhet vid antagning till högre utbildning.

4.3.1 Utmaningar och möjligheter med migration och flyktingströmmar (s. 167)

Malmö högskola anser att nuvarande formulering, "Sverige mottog ett rekordstort antal asylsökande under hösten 2015. Toppen nåddes i oktober med 39 000 personer.", behöver kompletteras med uppgift om det totala antalet asylsökande under 2015 som var 67 000. Detta för att läsaren inte felaktigt ska få uppfattningen att antalet asylsökande låg nära oktobers toppnotering även övriga månader under hösten.

4.3.2 Migration och förbättring (s. 168)

Malmö högskola ifrågasätter uppgiften att "uppskattningsvis 12 procent av nyanlända flyktingar har högskoleutbildning." Detta då andra källor, t.ex. Arbetsförmedlingen, anger 25 procent. Det är viktigt att rätt uppgifter sprids i denna fråga, inte minst eftersom nyanlända utgör en viktig resurs till gagn för samhället och ekonomin.

5. Kunskapsuppbyggnad, entreprenörskap och innovation

(Generella kommentarer)

Malmö högskola menar att betänkandet utgår visavi universitet och högskolor alltför ensidigt från en näringslivssynvinkel. Detta synsätt genomsyrar också åsikterna om hur akademien ska skötas i vissa frågor. Vi finner det olyckligt att universitets och högskolors uppgift att utbilda och forska inte har tagits *ad notam*.

Utredaren har visserligen viss frihet att avgränsa betänkandets omfattning, men frågan måste ställas huruvida vissa av förslagen är att betrakta som forskningspolitiska snarare än näringspolitiska. Ett forskningspolitiskt uppdrag pekas inte ut i kommittédirektivet. Följden blir att i de fall som betänkandet inte slår in öppna dörrar blir förslagen missriktade i vissa hjärtefrågor. Däremot ingick det explicit i uppgiften att utreda hur samverkan mellan universitet och högskolor och andra samhällssektorer kan öka, hur nyttiggörandet av forskningsbaserad kunskap

kan öka samt hur licensiering kan användas för kommersialisering vid bland annat universitet och högskolor. Det är kring dessa frågor som Malmö högskolas yttrande främst kretsar.

När det gäller lärosätenas samverkan med omgivande samhälle finns flera aspekter. Kommersialisering är enbart en av dem. Utredningen koncentrerar sig emellertid i hög grad på hur näringslivet (särskilt medicin och teknik) ska växa med hjälp av kommersialisering av forskningsresultat som om den uppgiften vore universitetets och högskolors enda i detta avseende. Lärosätenas samverkan med omgivande samhälle inkluderar så mycket mer, särskilt spridning av populärvetenskap, uppdragsutbildning och forskning.

5.4.2 Initiativ för ökad samverkan mellan aktörer

Malmö högskola anser att effekter av lärarundantaget behöver analyseras mer ingående innan några konkreta slutsatser kan dras huruvida det främjar eller hämmar samverkan.

5.6.1 Öka konkurrensutsättningen av universitets- och högskoleforskningen

Malmö högskola avvisar förslaget om att öka den konkurrensansatta andelen av högskolans basanslag från 20 till 50 procent.

Malmö högskola anser att det utifrån rådande kunskapsläge inte är befogat att anta att den föreslagna ökningen av den konkurrensansatta andelen av basanslaget kommer att generera den efterfrågade kvalitets- och relevanshöjningen.

Förslaget om att öka konkurrensutsättningen av universitets och högskolors basanslag följer en mer ideologisk idéfigur än en välgrundad empirisk. Idén som utredningen försöker överflytta på akademisk forskning är att ju mer konkurrensutsatt en verksamhet är, desto mer vässas den. Utredningen framför inga bärande argument till varför en sådan konkurrensökning skulle förbättra forskningskvaliteten vid landets lärosäten. Förslaget avslås på grund av sin egen orimlighet. Nästan 75 procent av intäkterna för forskning och forskarutbildning vid landets lärosäten är redan konkurrensutsatta; externa medel står för nästan 55 procent av dessa intäkter och basanslaget är konkurrensutsatt till 20 procent. Högskolesektorn, och så även Malmö högskola, har länge pläderat för att ett stärkt basanslag ger en gynnsam effekt på forskningskvaliteten och förstärker lärosätenas autonomi. Det är den vägen som är lämpligast att gå, inte genom att öka konkurrensutsattheten.

Ett kvalitetsmått för lärosätenas samverkan med omgivande samhälle är på väg att införas, vilket är positivt. Så vitt vi förstår leder Utbildningsdepartementet ett arbete för att forma den nya generationens kvalitetsindikatorer. Därför kan förfiningen rörande indikatorerna för bibliometri, externa medel och samverkan överlåtas till berörda experter. Tilläggas kan emellertid att det inte finns någon anledning att särbehandla externa medel från näringslivet och att indikatorn externa medel redan innefattar en portion samverkan med omgivande samhälle i och med att pengar från företag ingår i indikatorunderlaget.

Förslaget om att tilldelningen av basanslag också ska styras av utfallet av en kollegial panelgranskning har tidigare avfärdats av lärosätena i samband med remissbehandlingen av Vetenskapsrådets förslag FOKUS och det är märkligt att samma förslag dyker upp igen trots detta. Utredningen förefaller också ovetande om

att Universitetskanslersämbetet har fått ett uppdrag att ansvara för kvalitetssäkring av forskning. De centralistiska tendenserna som betänkandet andas får anses som överspelade och på väg i en annan, bättre, riktning för utvärdering av både utbildning och forskning där kvalitetsansvaret tydligare åvilar lärosätena själva.

Beträffande fördelningskriteriernas brist på transparens (bibliometriskt index, sidan 219) kan det ses som Vetenskapsrådets uppgift att skapa denna transparens. Men även om transparensen skulle höjas, vore det orimligt att – som det står i betänkandet – styra dessa statliga medel till de forskare som bidragit till dem. Vad som talar mot detta förenklade synsätt är att bibliometri-indikatorn inte är heltäckande för att det finns skilda publiceringstraditioner inom ett lärosäte. Ett förfelat publiceringsmönster skulle kunna bli följderna om inte lärosätenas ledningar disponerar dessa medel på ett autonomt sätt.

5.6.2 Ställ krav på ett tydligare ledarskap inom akademien

Malmö högskola avvisar förslaget om att utveckla ett tydligare ledarskap inom akademien, samt det tillhörande förslaget om att låta kollegiala organ reduceras till att huvudsakligen ha en rådgivande roll.

Malmö högskola menar att det saknas stöd för utredningens påstående att ett bristande ledarskap ligger till grund för att Sveriges lärosäten i vissa fall inte klarar av att vidta de åtgärder och fatta de beslut som leder till, eller kan förväntas leda till, excellens.

Kollegors, men även studenters, inflytande över forskning respektive utbildning är och förblir ett essentiellt inslag för att främja och garantera hög kvalitet och relevans i forskning och utbildning. En försvagning av det kollegiala inflytandet riskerar därför snarare att äventyra kvaliteten i forskningen samt förhindra möjligheten att uppnå excellens. Det kollegiala inflytandet och den akademiska friheten bör således värnas om i alla sammanhang.

Malmö högskola betonar vidare vikten av att varje lärosäte även fortsättningsvis ges möjlighet att självständigt kunna göra egna avväganden och fatta egna beslut gällande vilken organisation och ledning som bäst svarar mot den egna verksamhetens behov och förutsättning.

Detta inkluderar även mandatet att självständigt utforma den process som leder fram till rekrytering av ny rektor.

I övrigt hänvisas till Malmö högskolas yttrande beträffande Utvecklade ledning av universitet och högskolor.

5.6.3 Konsolidera forskningsfinansieringen

Det kan finnas anledning till att se över hur den statliga forskningsfinansieringen organiseras eftersom det verkar saknas naturlig kommunikation mellan de olika finansierarna. Det svenska statliga finansieringslandskapet ter sig onödigt svårnavigerat. En genomgripande analys av läget bör initieras. Utbudet av och storleken på forskningsprojekt/program bör analyseras i särskild ordning.

Malmö högskola efterlyser vidare bättre samverkan mellan olika forskningsfinansierare.

Får Malmö högskolas håll är det även viktigt att framföra att en eventuell konsolidering av forskningsfinansieringen inte på något sätt får gå ut över storleken på, och andelen av, det tilldelade basanslaget, samt varje lärosätes frihet att självständigt bestämma kring användningen av dessa medel. I detta sammanhang vill Malmö högskola återigen poängtera att den akademiska friheten måste kunna garanteras även fortsättningsvis.

Ett annat perspektiv som inte utredningen belyser är att de forskningsmedel som tillhandahålls via de ”stora” forskningsfinansiärerna i oproportionerligt stor utsträckning i första hand kommer större traditionella/äldre universitet till del.

En del av denna snedfördelning menar Malmö högskola beror på de berörda forskningsfinansiärernas oförmåga att värdera de flervetenskapliga angreppssätt och institutioner som i mångt och mycket har utvecklats vid mindre och nyare lärosäten.

5.7.2 Förstärk insatser för digital kompetensutveckling

Malmö högskola bifaller förslaget om en ökad statlig satsning för digital kompetensutveckling, men menar att det även bör omfatta universitet och högskolor. Områden där högskolan kan bidra rör t.ex. att främja en ökad förståelse för digitaliseringens effekter, digitaliserade läranderesurser och utbildning i att hantera digitala pedagogiska verktyg inför kommande yrkesutövning (t.ex. lärare).

5.7.3 Ge svenska universitet och högskolor ett uppdrag om vidareutbildning och löpande kompetensutveckling

Malmö högskola bifaller förslaget om att utöka uppdraget för svenska universitet och högskolor till att även inkludera en kontinuerlig vidareutbildning av högskoleutbildade.

Malmö högskola ser fram emot att på olika sätt delta i utformningen av ett utvidgat uppdrag till universitet och högskolor beträffande kontinuerlig vidareutbildning av högskoleutbildade på det som framställs i betänkandet.

Malmö högskola vill dock påpeka att möjligheterna för lärosäten att anordna vidareutbildning i form av fristående kurser direkt beror på andelen medel som tilldelas för ändamålet i fråga.

I dag får snarare lärosäten lägga ner fristående kurser i brist på resurser. Mer resurser behöver således ställas till förfogande om vi ska klara av ett utökat uppdrag.

5.8 Utveckla samverkan mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor

Utredaren framför att intresset för eget företagande är stort bland unga, men trots detta har andelen unga entreprenörer, upp till 35 år, minskat trendmässigt sedan 2012. Utredaren menar att detta tyder på ett fortsatt behov av insatser för att öka intresse och kunskap om entreprenörskap och företagande bland unga, och att skola och utbildning har en viktig roll i sammanhanget.

Malmö högskola delar denna uppfattning men vill poängtera att satsningar på området också måste omfatta högre utbildning. Studenter vid svenska lärosäten utgör en viktig målgrupp bland unga, med stor potential att bidra till *förnyelse och dynamik*,

antingen som entreprenörer eller som intraprenörer. Våra studenter är bärare av ny kunskap och teknik och de behöver rustas för att kunna omsätta sina kunskaper i handling.

I detta sammanhang vill Malmö högskola framföra att landets lärosäten behöver likvärdiga möjligheter och resurser för att långsiktigt kunna utveckla arbetet med entreprenörskap, nyttiggörande och innovation. Detta är viktigt för att säkerställa att lärosätena kan tillvarata innovationspotentialen vid det egna lärosätet utifrån sin mångfald och särart inom både utbildning och forskning. Varje lärosäte måste ha kapacitet att ge enskilda forskare och studenter ett kvalificerat- och specialiserat stöd bl.a. i frågor gällande kunskaps- och immaterialrättsliga tillgångar.

Malmö högskola vill poängtera det faktum att i dagsläget har svenska lärosäten inte likvärdiga möjligheter att etablera och driva innovationskontor och holdingbolag. Exempelvis saknar Malmö högskola sådana möjligheter.

5.8.2 Låt universiteten besluta om lärarundantaget

Utredningen föreslår att högskolor ska ges möjlighet att själv besluta om sin policy vad gäller intellektuella äganderättigheter, men konstaterar att det inte finns belägg för att den modellen skulle vara bättre än dagens rådande lärarundantag.

Oavsett vilken modell som råder vidhåller Malmö högskola att varje lärosäte måste ha kapacitet att ge enskilda forskare och studenter ett kvalificerat- och specialiserat stöd bl.a. i frågor gällande kunskaps- och immaterialrättsliga tillgångar.

Utredningen pekar på vikten av att innovationskontoren har en kritisk massa och rätt kompetens och föreslår ett delat ägande särskilt mellan mindre högskolor och universitet.

Malmö högskola avvisar tanken på ett delat ägarskap och menar att vare lärosäte snarare bör tilldelas resurser, rättigheter och frihet att utveckla ett innovationsstöd som speglar den egna verksamhetens specifika behov.

5.8.3 Skapa förutsättningar för sekretesshantering

Malmö högskola välkomnar utredningens förslag till översyn av möjligheten att i rådgivningssituationen kunna sekretesskydda forskningsresultat och idéer. Svenska lärosäten har inte likvärdiga förutsättningar vilket innebär att stödet ibland ges vid annat lärosäte än det egna. Vissa lärosäten saknar också de verktyg som bl.a. tillgången till ett holdingbolag medger.

Vad gäller utredningens förslag om anmälningsskydd för fakulteten menar Malmö högskola att det är fel väg att gå. Målsättningen borde snarare vara att varje lärosäte ska ha ett professionellt innovationsstöd som är attraktivt för studenter och forskare, samt att det vid lärosätena finns incitamentsstrukturer som främjar innovation och

nyttiggörande inom fakulteten och att det är meriterande för individen att forskningsresultat kommer till nytta.

5.8.4 Öka rörligheten mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor genom ändrade meriteringsgrunder

Malmö högskola avvisar förslaget om att förändra bedömningsgrunderna i högskoleförordningen.

Lärosätenas egenbestämmande har stärkts på ett positivt sätt under senare år, bland annat genom autonomireformen 2010. I ljuset av denna händelseutveckling är det märkligt att betänkandet föreslår att generellt inskränka den frihet som universitet och högskolor har att forma lämpliga kriterier för lönesättning.

5.8.5 Skapa incitament för campus-baserade ”kluster”

Malmö högskola menar att frågan behöver utredas ytterligare innan några slutsatser kan dras.

5.8.6 Öppna lärosätens innovationsrådgivning i tidiga skeden för flera

Malmö högskola menar att samtliga lärosäten först bör ges lika möjlighet att driva eget innovationskontor och holdingbolag. Huruvida dessa faciliteter på längre sikt kan och bör göras tillgängliga även för andra intressenter blir ytterst en fråga om graden av resurstilldelning.

5.8.7 Erbjud operativt stöd för användning av fysisk infrastruktur

Malmö högskola bifaller utredarens förslag om att se över behovet av operativt stöd för utnyttjande av forskningsinfrastruktur, såsom instrumentlaboratorium med mera.

Entreprenörer och innovativa företag behöver tillgång till kompetenser och resurser i form av instrument och laboratorier som finns vid landets lärosäten. Malmö högskola har tagit initiativ till att öppna upp högskolans forskningsmiljöer och kan konstatera att det idag saknas finansieringsmöjligheter för detta arbete.

Nya universitet och högskolor behöver vidare jobba tillsammans med t.ex. KK-stiftelsen för att få tillgång till faciliteter såsom t.ex. ESS, MAX IV och SciLifeLab.

Vi ser även ett behov av ökat samarbete med KK-stiftelsen för att kunna forska i samarbete med näringslivsaktörer.